Przesyłka opłacona ryczałtem

Nr. 56 (63) Vilnius, sekmadienis, 1929 m. lapkričio mėn. 17 d. II metai.

VILNIAUS RYTOJUS

Lietuvių visuomenės, politikos ir literatūros iliustruotas laikraštis.

Išeina trečiadieniais ir šeštadieniais.

REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Šv. Jono g-vė Nr. 8—1.
Redakcija priima nuo 10 iki 12 val.
Administracija priima 9— 2 val. po pietų.

REDAKCIJA straipsnius ir korespondencijas taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nespausdintas korespondencijas ir smulkesnius straipsnius naikina
Rankraščių savo lėšomis negrąžina.

PRENUMERATA: Metams—4 auks., pusei metų—2 aks. 3 mėn.—1 auksinas. Atskiro numerio kaina 10 skat
Užsienyje metams 1 doleris.
Užsisakyti galima nemažiau kaip 3 mėnesiams.

VAIKŲ PRIEDO KLAUSIMU.

Mūsų kalbos veikimo sritis šiame krašte, reikia prisipažinti, kas met siaurėja. Jau nekalbėsime apie valdiškas įstaigas (valsčius, teismas, pačta), kuriose jos visai nesigirdi net tokiose vietose, kur jos teisė apdrausta įstatymais. Bažnyčioje mūsų kalbos teisės taipogi siaurinamos; čia nereikia nė Lenkijos episkopato susivažiavimo nutarimo, kaip reikalauja ne taip senai padarytas su Apaštališkuoju Sostu konkordatas: žiūrėk, vieną gražią dieną iš sakyklos jau mūsų žmonės verčiami klausyti pamokslo svetima kalba. Mūsų mokyklų skaičius nedidėja, kur mūsų maži vaikučiai galėtų lavintis gimtoje kalboje ir pramoktų ją branginti. Apie valdiškas mokyklas nė užsiminsime, nes mums apie tai pakalbėti su skaitytojais dažniausiai del gerai suprantamų priežasčių visai nepriseina; be to, apie jas turi savo nuomonę patys skaitytojai, ir apie tai sprendžiame iš gausiai mums siunčiamų korespondencijų, kurių mes del tų pačių priežasčių ištisai patalpinti negalime.

Pasilieka mums tik spauda: knygos ir laikraščiai. Paskutinių metų spauda mūsų kaimuose sparčiai plinta; apie tai liūdija padidėjęs mūsų skaitytojų skaičius. Bet skaitytojai—ar tai suaugęs jaunimas arba pagyvenę žmonės. Jie nematę šių dienų mokyklų, jie yra pramokę rašto iš močiūtės, kurios kartu išmokė juos ir savo kalbą branginti. Tačiau kas bus su tais, kurie išeis iš šių dienų taip uoliai steigiamų mokyklų? Ar jie taip pat brangins savo tėvelių kalbą? Ar jie taip pat griebsis lietuviškos knygos ir lietuviško laikraščio? Šitie klausimai dažnai ateina mums galvon, kai apsidairome po mūsų padangę. Ir mes prieiname išvados, kad reikia jiems ištiesti ranka dar dabar, kol ne vėlu, kad reikia juos patraukti prie savęs, kad reikia ir jiems parūpinti tokios mūsų kalba literatūros, kurią jie nuo jaunų dienų su pamėgimu skaitytų ir tokiu būdu priprastų prie mūsų knygos ir mūsų laikraščių. Mes dažnai apie tai pagalvojame, dažnai norime jau imtis to darbo, bet patys vieni be kitų pagalbos nesiryžtame pradėti. Mes norėtume susilaukti paramos iš tų, kas tikrai gali mums padėti, pirmon galvon iš mūsų mokytojų.

Esame pasiryžę prie mūsų laikraščio leisti *vaikams priedą* nors kartą į mėnesį. Norėtume mūsų vaikučiams patiekti įdomios ir kartu naudingos jiems literatūros, norėtume, kad mūsų laikraščio lauktų ne tik jaunimas ir pagyvenę, bet ir vaikai, kurie jau yra pamokę šiek tiek skaityti. Tokio priedo nauda, rodos, savaime aiški, jojo reikalingumo, tikimės, ir įrodinėti nereikia.

Mes tai galėtume padaryti ir patys, paėmę medžiagos iš leidžiamų N. Lietuvoje vaikams skiriamų laikraščių arba iš svetima kalba leidžiamų žurnalų. Bet visa tai būtų ne mūsų ir kartu būtų varu vaikučiams primesta. O kas primesta — retai prigyja. Mes norėtume sukurti, nors gal ir ne visai tobulą, tačiau *savo vaikų laikraštį*. Tik reikia, kad jie patys mums padėtų. Padėti gali, ir štai kaip.

Dar daug mūsų vaikučių lankosi mūsų mokyklose ir nemaža jų jau gerokai pramoko rašto. Dabar ateina ilgi rudens ir žiemos vakarai, kuriais jie prisiklauso nemaža iš savo motinėlių, bobučių, senelių visokių pasakų, padavimų, patarlių, mįslių. Visa tai jie gali surašyti ir mums atsiųsti. Jų gyvenime yra ir tokių nuotykių, kurie gali būti įdomūs kitiems vaikams. Ir juos galima aprašyti ir mums atsiųsti. Ir kai mes semsime *iš savo* pasakingo pasaulio medžiagą, kai mes visa imsime iš *savo* gyvenimo, tai visa tai bus jau *mūsų*, ir mes įnešime į bendrą tautos turtą *savo* plytelę. O ir vaikučiai, prisidėję prie tokio darbo, kitaip žiūrės į savo *laikraštį*. Visa, rodos, taip lengva padaryti...

Tačiau vaikučiams vietoje iš pradžių reikia padėti, reikia parodyti. Tą darbą gali atlikti mūsų mokytojai. Mes nė trūputėlį neabejojame, kad jie tai padarys ir patarpininkaus tarp mūsų ir vaikučių. Mes gi surinkę pakankamai medžiagos dar prieš Kalėdas ar jų metu pasistengsime visa tai grąžinti vaikučiams, kaipo priedą prie mūsų laikraščio.

Kviečiame mūsų vaikučius ir mūsų gerbiamus mokytojus į talką. Tikrai, susisilauksime labai ir labai gražių vaisių: kas meta prieš savę, paskui atsigrįžęs kaip randa.

Į NAUJUS SKAITYTOJUS.

Kas užsisakys „Vilniaus Rytojų“ 1930 metams dar lapkričio mėn. ir atsius prenumeratą, tas gaus mūsų laikraštį ištisą gruodžio mėnesį DOVANAI.

Naujus skaitytojus prašome pasiskubinti užsirašyti „Viln. Ryt.“

ADMINISTRACIJA‘

Lenkijos-Lietuvos santykiai.

Politikoje su Lietuva, kiek galima spręsti iš užsienių ministerijos atstovo p. Holówko‘s žodžių, pareikštų Rygos laikraščiui „Siegodnia“, tai Lenkija nieko neatsakys į Lietuvos pasiūlymą padaryti sutartį prekybai per kitas valstybes, neleis sielių Nemunu, emigrantus iš Lietuvos priiminės ir del Vilniaus neturinti jokio plano. Sutiktų Vilniaus klausimą palikti nuošaliai, o tartis visais kitais klausimais. Griežtai pareiškė, kad Vilniaus krašte nėra nė vieno žmogaus, kurs norėtų Vilniaus kraštui autonomijos. Iš to matome, kad vyriausybės atstovas Rygos laikraštininkui nieko naujo nepasakė.

Lietuvių santykiai su latviais.

Arčiau stovįs prie Lietuvos užsienių ministerijos „Liet. Aidas“ taip rašo apie lietuvių - latvių santykius: „Mūsų politiniuose sluoksniuose vyrauja pažiūra, kad ekonominiuose santykiuose su kitomis valstybėmis, kurios Lietuvai ekonominių kompensacijų negali duoti, reikėtų atsižvelgti ir į politinius momentus. Iš latvių lietuviams nėra ko tikėtis... Tačiau, glaudžiau bendradarbiaujant su latviais ūkio srityj, reikėtų iš jų laukti, kad politikos srityj, jei jie negalės mūsų atžvilgiu kokio nors ypatingo draugingumo parodyti, tai kad bent visada laikytųsi didžiausio neutralumo. Tai yra reali politika“.

Tai bent „tiesos” mokytojai.

Savo metu „Vilniaus Rytojus“ pranešė apie lenkų mokytojų susivažiavimą Kaune. Del to susivažiavimo padarėme pastabą, kad visi lenkų spaudos šūkavimai del tariamojo lenkų mokyklų persekiojimo Lietuvoje, yra gryni prasimanymai, jeigu lenkų mokytojai net susivažiavimus šaukia. Ta mūsų pastaba labai nepatiko einančiam Kaune lenkų laikraščiui „Dzień Kowieński“, kuris smarkiai mus užpuolė už tą žinelę primindamas, kad ačiū lenkų valdžios palankumui atvykstantieji per demarkacinę liniją Vilniaus lietuvių atstovai Lietuvon (išrodo, kad perėjimas demarkacinės linijos priklauso *vien* nuo lenkų valdžios?) galį įsitikinti, kokia esanti lenkų mokyklų padėtis Lietuvoje. Taip, galime pasakyti, kad ta padėtis yra geresnė, negu lietuvių mokyklų padėtis Rytų Lietuvoje. N. Lietuvoje yra 4 lenkų gimnazijos. Iš jų 1 lietuvių valdžios išlaikoma, kita žymiai šelpiama, o Rytų Lietuvoje yra priešingai. Panevėžy veikia lenkų mokytojų seminarija, kurios auklėtiniai pataiko atsidurti šiapus demarkacinės linijos, o Rytų Lietuvoj kitaip.

Tat kam „Dz. Kow.“ rūstauja ir be reikalo gadina sau kraują? Beto, tame pačiame straipsnelyje sumini, kad kalbėtame lenkų mokytojų susivažiavime dalyvavo tik... trys lenkų pradžios mokyklų mokytojai. Kam gi taip muilinti akis, jeigu lenkų mokytojų sąjunga turi tris skyrius, kuriuose yra 61 narys.

Tat kur jie buvo? O jeigu užuot 61, atvyko susivažiaviman trys, tai kieno čia kaltė?

Tik ne mūsų, o pačių lenkų, kurie, matyt, nejausdami po kojomis pamato, patys ignoruoja savo Sąjungą.

„Dz. Kow.“ išvedžiojimai, visai nepamatuoti. Be reikalo mus moko ir endekų organas „Dz. Wileński“ patardamas, netamsinti melais skaitytojų. Be reikalo tas rūpesnis! Išmokite patys tiesą kalbėti, o paskui kitus tos tiesos mokykite.

Iš mūsų praeities.

1915 m. lapkr. mėn. 12 d. Jėriškyje, Panevėžio apskrityje, Ramygalos par., mirė lietuvių rašytojas ir literatas a. a. kanaunikas Jonas Balvočius („Gerutis“), sulaukęs 68 metus amžiaus. Velionis, iš senesniojo amžiaus kunigų, buvo galima pasakyti, vienintelis, kursai savo raštais yra daug prisidėjęs prie pakėlimo lietuvių rašliavos. Gerutis mūsų rašliavoj yra žinomas kaipo vienas populiariškiausių rašytojų, sugebėjęs išdėstyti savo mintis aiškia žmonių kalbamąja kalba. Visų jo parašytų veikalų yra kelios dešimtys, o daugiausiai vertimai iš svetimų kalbų.

Vilniaus Storastijos parėdymu „Viln. Ryt.“ 55 (61) Nr. sukonfiskuotas už p. Smalėno straipsnį „Vilniaus klausimas tarptautinėj arenoj“.

Leidžiame jo vieton šį numerį.

POLITIKOS APŽVALGA.

Anglijoje Londono rotušėje lapkričio 10 d. buvo didelis pokylis, kuriame naujas sostinės lordas-meras Viliamas Vaterlou vaišino vyriausybės atstovus, diplomatus, teisėjus ir kitokius veikėjus. Pabrėžė jis savo kalboje, kad pirmą kartą Londono tokiame bankete dalyvauja darbo partijos vyriausybė. Miestas išrinkęs Makdonaldą ir Snowdeną Londono garbės piliečiais. Taip anglai padėkojo Makdonaldui už jo kelionę Amerikon ir Snowdenui už jo drąsą Haagos konferencijoje. Makdonaldas savo kalboje pareiškė, kad anglai, kaip karo metu buvę džentelmenais (garbės žmonėmis), taip ir dabar išlaikys padarytas sutartis: jų kariuomenė iki gruodžio 15 d. apleis Pareinės kraštą. Makdonaldas tikisi, kad iki 1930 m. pusės visiškai apleis Pareinę ir prancūzų kariuomenė. Toliau Makdonaldas pagerbė mirusį vokiečių ministerį Stresemaną. Suminėjo ir Briandą kad ir jis rūpinasi visuotina taika. „Greit — tarė Makdonaldas—„Tautų Lygos“ susiraukusios kaktos labiau bijos, kaip kurios nors tautos ginkluotų jėgų. Kai ateis tas laikas, — mes būsime ramūs del taikos.“ Baigdamas savo kalbą Makdonaldas palietė Sovietų Rusiją. Tuščias būtų dalykas nematyti, kad yra Sovietų Rusija. Mes norėtume, kad rusų vyriausybė palengvintų mums pripažinti Rusijos respublikas. Reikia, kad rusai išsižadėtų savo propagandos ir kad sutiktų sumokėti anglams prieškarines skolas.“

Rusijos bolševikai nė nemano klausyti Makdonaldo pageidavimų. Petrapily 200 fabrikų darbininkų skubiai per 6 savaites mokinasi užsienių politikos ir bus išsiuntinėti į Rusijos atstovybes užsieniuose. Senaisiais valdininkais Maskva, po Paryžiaus Biesiadovskio skandalo, nelabai pasitiki. Maskvos laikraštis „Izviestija“ griežtai nežada anglams susilaikyti nuo komunizmo platinimo ir agitacijos anglų žemėse. Naujai pagaminti diplomatai, matomai, geriau mokės varyti tą agitaciją.

Prancūzai džiaugiasi, kad naujoji Tardieu vyriausybė rado parlamente didelį pasisekimą. Spauda reiškia nuomonę, kad iki parlamento rinkimų daug metų išbus toji vyriausybė. Tardieu nurodė parlamentui savo veikimo programą. Joje nėra tūščių įsišokimų prieš dvasiškiją, kaip seniau būdavo. Kare prablaivėjo didesnė prancūzų visuomenės dalis ir mato reikalą mokyklose ir visuomenės įstaigose skaitytis su katalikų etika. Tardieu yra mokslo vyras ir prityręs politikas. Prancūzų vyriausybė yra pasiryžusi išvesti savo kariuomenę iš okupuoto vokiečių Pareinės krašto, jeigu vokiečiai taikinsis prie Haagoje priimto Jungo plano karo atlyginimams mokėti. Tuotarp liepta evakuacija sulaikyti.

Lenkų visuomenė seimo atidėjimo metu lapkričio 10 ir 11 d. pergyveno nemažą vidujinį sukrėtimą. Socialistai daugumoje pepesais vadinami varo smarkesnę opoziciją dabartinei vyriausybei ir mėgino vienur kitur daryti manifestacijas. Tačiau nesėdėjo rankas sudėję ir marš. Pilsudskio šalininkai. Jų iškilmės, kariuomenės paradai, policijos pagarba ir eisenos sutraukė nemažiau publikos Varšuvoje ir kituose miestuose. Žodžiu vyriausybė stipriai laikosi.

Popiežius nubaudė savo giminaitę.

Romoj visus sujdomino žinia, kad popiežius Pijus XI sudraudė savo sesers dukterį markizę Persechetti — Ugotini, Nikoragos pasiuntinybės patarėjo žmoną, ir ji buvo neįleista į Vatikaną. Sudraudimo priežastis, kad toji ponia buvo netinkamai sulig šių dienų mados apsirengusi.

Šeši broliai kunigai.

Paryžiuje vienoje bažnyčioje buvo nepaprastos iškilmės. Laikė pirmicijas kun. J. Basuin. Kartu su naujai iššvęstu kunigu toje pat bažnyčioje laikė šv. mišias dar penki jo broliai kunigai, kurie atvyko į šešto brolio primicijas.

Graži iškilmė.

Bostone (Amerikoje) Jo Em. kardinolas O'Connell suteikė Sutvirtinimo Sakramentą tūkstančiui ir šimtui moterų, kurios atsivertė katalikų tikėjiman. Dabar Amerikoje labai dažnai iš protestantų ir įvairių sektų grįžta prie katalikų vis daugiau ir daugiau įvairiausio užsiėmimo žmonių. Tai rodo, kad Amerikos katalikų kunigai tikrai užsiima katalikų akcija.

Lurdo stebūklai.

Šv. Marijos stebūklais garsią vietą Lurdą Prancūzijoje aplankė šią vasarą virš 50.000 maldininkų. Buvo 15 stebuklų. Iš jų 2 pagijimus daktarų komisija vienan balsan pripažino stebūklais. Vienas daktaras protestantas, kurio ligonis pasveiko, pasakė: „Dabar aš tikiu ir, namo grįžęs tuoj pereinu į katalikų Bažnyčią". Jis su ligoniu buvo atvykęs iš Paryžiaus, kurs turėjo strenkaulį dviejose vietose perlaužtą. Atvežtas buvo plesteruose, negalėjo nei stovėti, nei sėdėti. Išgyti nebuvo jam jokios vilties.

Pirma niekino, dabar brangina.

Paryžiaus radikalų laikraštis „L. Oevre", kuris visuomet uoliai puldavo religiją, tikinčiuosius ir ypač vienuolius, nesenai įdėjo straipsnį, kurs visus nustebino.

Redakcijai pritariant, autorius dr. M. Lebon įrodo, jog reikia kuo greičiausiai ir, kiek tik galima, kuo daugiausia į visas Prancūzijos ligonines kviesti seserų vienuolių. Jos vienos gali šį uždavinį tobulai atlikti, nes jos dirbančios atsižiūrėdamos į atlyginimą kitame pasauly ir delto jų būdas globoti, slaugyti ir pridaboti ligonius švelnesnis, mulonesnis, pilnesnis širdies, tiesiog motiniškas. Seniau tas pat laikraštis piktai šaukdavo: „Šalin iš Prancūzijos nenaudėlės vienuolės".

Lietuvių Kreditinio Kooperatyvo-Banko Valdyba-Direkcija.

P. KARAZIJA.

K. STAŠYS.

VL. NARBUTAS.

Šis tas iš lietuvių banko veikimo.

Jau penktas mėnuo veikia Vilniuje lietuvių bankas. Tai antra vietos lietuvių ekonominė organizacija savo veikimą plečianti visame lietuvių gyvenamame plote ir turinti platesnių užsimojimų. Prieš porą metų įsisteigė čia lietuvių ūkio draugija turinti tikslo burti krūvon šio krašto lietuvių ūkininkų pastangas aukštesniam gerovės laipsniui atsiekti. O šią vasarą pradėjo veikti antra organizacija, kuri burs krūvon lietuvių pinigines išgales ir jomis tarnaus žemės ūkiui, amatams ir prekybai.

Mums pavyko patirti smulkesnių žinių apie lietuvių banko veikimą per keturius pirmutinius jo gyvavimo mėnesius. Bankines operacijas ši kreditinė organizacija pradėjo š. metų birželio mėnesio pabaigoje turėdama 29 narius, sudėjusius 800 auks. pajų kapitalo ir 145 auks. atsargos kapitalo ir bendra atsakomybe siekiančia 29.000 auksinų. Per metų trečdalį narių skaičius pašoko ligi 108, padaugėdamas beveik keturius kartus; pajų ir atsargos kapitalai panašiai padidėjo, pasiekdami pirmasis 3155 auks., o antrasis 540 auks.; bendra banko atsakomybės riba dabar jau siekia tiek, kad bankas, eidamas veikiančiais įstatymai jau turi teisę priimti ligi milijono indėlių.

Kiek pribrendęs buvo savo banko reikalas tarp lietuvių, rodo, kad ir ta aplinkybė, jog indėlių per tuos kelius mėnesius bankas surinko 62.760,08*) auks. Iš to matyti, kad pasitikėjimas banku yra nemažas. Iš kur jis radosi? Pirmių pirmiausia, pasitikėjimas randa tvirto pagrindo sveikoj banko organizacijoj, neieškant greito ir didelio pelno ir delto galint mokėti nemažų palūkanų ir šaly, to duodant nemažą pridedamąją narių atsakomybę (dešimteriopą) už kiekvieną pareikštą pajų; toliau, pasitikėjimo atžvilgiu turi nemaža reikšmės ir ta aplinkybė, kad bankas indėlius priima ne tik lenkų auksinais, bet taip padoleriais ir auksiniais rubliais.

Per tą patį laiką bankas suteikė kredito paskolų ir diskonto pavidale 74 asmenims. Bendra suteikto kredito suma per keturius mėnesius pasiekė 49.849,84*) auks. Tiesa, šis kreditas dar nėra pigus (13% palūkanų ir 3% administracijos išlaidoms grąžinti), tačiau jis yra pigesnis, negu kituose Vilniaus trumpalaikio kredito bankuose ir pigesnis negu daugybėj atsitikimų privatiškai skolinantis, kada mokama net ligi 24%, ypač prekybos santykiuose.

Be kreditinių operacijų bankas dar patarnauja inkasuodamas įvairius piniginius dokumentus, kaip vekselius, čekus ir kt. Be to, šią vasarą tarpininkavo

1)

Dras Vincas Kudirka.

(30-ties metų jo mirties sukaktuvių proga).

Šio mėn. 16 dieną suėjo lygiai 30 metų, kai pamirė vienas didžiausių ir stipriausių mūsų tautos atgimimo šulas, *„Lietuva, tevyne mūsų"* autorius, dras Vincas Kudirka. Trysdešimts metų suėjo nuo tos valandos, kai nustojo plakusi mylinti Lietuvą širdis, tačiau Kudirkos darbai ir nuopelnai netik nesumenkėjo, neišnyko, bet priešingai, darosi kas kartas tvirtesni. Dras V. Kudirka statomas šalymais Vysk. Valančiaus ir Dro Basanavičiaus. Ir nedovanai. Dras Kudirka buvo didelis žmogus, o dar didesnis lietuvis, kuris visą savo amžių dirbo mūsų tautos atgimimo darbą sunkiausiais vergijos laikais. Minėdami tas sukaktuves, nors trumpai susipažinkime su jo gyvenimu ir darbais.

V. Kudirka gimė 1858 metais gruodžio 31 dieną Pažėrų sodžiuje Vilkaviškio apskr., Suvalkų gubernėj. Vinco tėvai buvo turtingi ūkininkai, turėjo nemažą geros žemės sklypą, todel gyveno gana pasiturinčiai. Tėvas buvo labai išmintingas ir gabus žmogus ir visoje apylinkėje buvo visų gerbiamas. Kartu Kudirkos tėvas visur ir visuomet kalbėdavo tik lietuviškai, net gi kitokios kalbos nevartodavo susidurdamas su vokiečiais ir su dvarininkais. Motyna buvo taip pat tikra lietuvė, mokėjusi labai daug gražių pasakų ir padavimų. Visus tuos gabumus Vincas paveldėjo iš savo tėvelių. Jau 1868 metais įstojo į Pažėrų pradžios mokyklą, kurioje mokslas, kaip ir visur anuomet, buvo einamas rusų kalba. Būdamas nepaprastai gabus, jis greit pralenkė savo draugus ir nedaug trukus tapo paties mokytojo pavaduotojas: šiam kur nors išvykus, savo vietininku visuomet palikdavęs Vincą Kudirką. Šioje mokykloje jisai išbuvo 4 metus stropiai mokydamasis. Tarp kitų gabumų iš pat mažens turėjo patraukimą prie muzikos ir pasidaręs pats sau smuiką dažnai juo griežsaid. Mokyklą pabaigė 1871 metas. Kas dabar? Tėvai būdami turtingi ūkininkai, galėjo sūnų mokyti ir toliau. Tais laikais lietuviai ūkininkai, leisdami savo vaikus moksluosna, daugiausiai skirdavo juos į kunigus. Taip pasielgė ir Vinco tėvas, pasiryžęs išmokyti sūnų kunigu. Nieko nelaukdamas, tais pačiais 1871 metais nuvežė sūnų Mariampolės gimnazijon, kur jis pastojo I klasėn. Tuo būdu jaunas Kudirka iš vienų svetimų rankų pateko ne geresnėsna, nes Marijampolės gimnazijoj anuomet viešpatavo gryna lenkiška dvasia. Tiesa, berods, lenkų kalba, kaipo dėstomoji, jau buvo panaikinta ir, užuot jos, įvesta rusų kalba, bet mokytojai pasiliko tie patys.

Rusas buvo tik direktorius ir inspektorius, visi kiti mokytojai lenkai. Šaly pamokų, už gimnazijos sienų visur buvo vartojama lenkų kalba, nors gimnazijos auklėtinių didžiuma buvo lietuvių ūkininkų vaikai. Jie betgi, patekę gimnazijon ir nenorėdami būti pajuoktais, slėpdavosi su savo kilme ir bijojosi prasitarti žodžio lietuviškai.

Vietiniai lenkai, kad geriau palaikius lenkiškumą, ruošdavo vakarus, vaidinimus, kuriuose viskas būdavo daroma vien lenkiškai. Pateko tan lenkiškan sūkurin ir Vincas Kudirka. Būdamas gryno kraujo lietuvis, kurio tėvai kitaip ir nemokėjo, kaip lietuviškai, jis nuo pirmų gimnazijoje dienų, nors ir nemokėdamas, kalbėjo lenkiškai, o lietuviškai bijojosi ir prasitarti.

Minėdamas tuos liūdnus laikus, Kudirka sako: „Pagedęs buvau, bet aš nekaltas, aš pats to nesupratau". Matome, kaip buvo fabrikuojami lenkai iš gryniausių lietuvių. Kiek toje nelemtoje kūdroje nuskendo tikriausių lietuvių, vienas Dievas težino. Ir tik retas kuris išsigelbėdavo nusikratęs žlugto. Būtų nuskendęs ir amžinai pražuvęs ir Kudirka, jeigu ne Basanavičiaus „Aušra". Bet tuo tarpu sekime jo gyvenimą. Kaip giliai lenkybė buvo įleidusi šaknis jame, matome iš šio pavyzdžio. Kartą važiuojant Velykų atostogoms namon, VIII kl. mok. Jonas Basanavičius pasiūlė draugams uždainuoti ir pats užtraukė: *„Augin tėvas du sūneliu"*. Kudirka del tos dainelės pasipiktino ir tyliai atsiliepė ant Basanavičiaus: „chłop". Keista. Pats būdamas lietuvių ūkininkų sūnus, gryniausio kraujo lietuvis, tiek buvo sulenkėjęs ir kartu „suponėjęs", kad užgirdęs dainuojant lietuviškai piktinosi, vadindamas VIII klasės mokinį pažeminančiai „chłopu".

Kiek vėliau, kai Basanavičius jau buvo Maskvos universiteto studentas, atsitiko panašus nuotykis. Basanavičius, grįžęs atostogų, užėjo gimnazijon ir pataikė ton klasėn, kur buvo V. Kudirka. Buvo lietuvių kalbos pamoka. Basan. pasisveikino su mokiniais lietuviškai ir pasakė keletą gražių posakių lietuviškai, paaiškindamas apie lietuvių kalbą. Kudirka ir šiuo žygiu pasipiktino pavadindamas savo dvasioje Basanavičių „komedijant".

Šiedu pavyzdžiai aiškiai mums rodo, kaip buvo auklėjama tuomet jaunuomenė.

Bet eikime toliau. Kad įstojus dvasinėn seminarijon, reikia baigti 6 klases. Tie šėši metai netruko prabėgti, ir 1877 metais Kudirka pasijuto kunigų seminarijos auklėtinis. Neturėjo jokio patraukimo būti kunigų, bet kadangi buvo tėvo noras, tai sūnus nesipriešino. Tačiau sunku kas nors daryti prieš savo norą. Po dvejų mokslo metų, seminarijos perdėtiniai pamatė, kad Kudirka niekuomet nebus kunigu, ir todel pasiūlė jam geruoju išstoti. Jis taip ir padarė. Tuo, žinoma užrūstino tėvą, bet neką darysi. Išėjęs iš seminarijos, įstojo ton pačion gimnazijon ir 1881 metais ją pabaigė.

Baigęs gimnaziją, išvyko Varšuvon ir įstojo universitetan, susyk filologijos fakultetan, o vėliau medicinos. Tuomet jau Varšuvoje buvo susidaręs lietuvių studentų būrelis, bet Kudirka apie tai ir galvoti negalvojo, nes vis dar buvo lenkas.

Sugrįžus po metų vasaros atostogosna, sužinojo iš vieno kunigo, kad Basanavičius artimiausiu metu žadąs išleisti lietuvišką laikraštį. Kudirka ir šiuo žygiu neapsėjo nepasijuokęs iš to sumanymo atsiliepdamas į tai: „Bawią się dzieci". Bet nuo to laiko, kaip patsai rašo, ėmė nerymauti. Susyk mintys neaiškios, vėliau blaivesnės ėmė draikytis jo galvoje. Po truputį jo sąmonėje ėmė bręsti žodis „Lietuva", kuris nedaug trukus tapo jo idealu, gyvenimo tikslu. Tai buvo 1883 metais pavasarį. Būdamas Varšuvoje gavo 1-mą „Aušros" numerį. Nustebo, pamatęs d-ro Basanavičiaus pavardę, atsiliepdamas lietuviškai: „pranašas" ir ėmė „Aušrą" atydžiai skaityti. Ir čia įvyko tiesiog stebūklas. Iki gyvo kaulo sulenkėjęs studentas, ilgus metus gėdinęsis lietuviškai prabilti, juokdavęsis iš lietuvių patrijotų sumanymų, gyvenąs Varšuvoje, ūmai pasijunta... lietuvis. Ir tik ačiū „Aušrai". Bet pažiūrėkime ką patsai Kudirka apie tai rašo: „Ėmiau skubiai vartyti *„Aušrą"* ir... neprimenu jau visko, kas su manimi paskui darėsi... pamenu, kad atsistojau, nuleidau galvą, nedrįsdamas pakelti akių ant sienų mano kambarėlio... rodos girdėjau Lietuvos balsą, sykiu apkaltinantį, sykių ir atleidžiantį: *O, tu paklydėli, kur iki šiol buvai"?* Paskui pasidarė man taip graudu, kad apsikniaubęs stalo apsiverkiau. Gaila man buvo tų valandų, kurios nesugrąžintinai išbrauktos tapo iš mano gyvenimo, kaipo lietuvio, ir gėda, kad taip ilgai buvau apgailėtinu pagedėliu...

Po tam pripildė mano krūtinę rami, smagi šilluma, rodos naujos pajiegos pradėjo rastis. Rodos, užaugau išsyk, ir ta pasaulė jau man perangšta... Pasijutau save didžiu, galingu, *pasijutau Lietuviu esąs.*

įvairiems Lietuvių Ūkio Draugijos rateliams išsirašant 7 vagonus dirbtinių trąšų.

Ligi šio mėn. (lapkričio) 1 dienai bankas padarė 205.085,21 auks. apyvartos. Žinoma, tai nėra didelė suma. Bet kai atsimeni, kad pradėjo beveik iš niekų, tai ir padarytoji apyvarta įgyja kitokios reikšmės.

Vis del to tenka konstatuoti, kad lietuvių visuomenė nėra kaip reikiant susidomėjusi banku. Kiek daugiau pritarimo ir net aktingos paramos bankas susilaukė iš vietos lietuvių inteligentų; nepaskutiniai atsiliepė ir mūsų negausūs amatininkai ir pirkliai. Bet kiti verslai kol kas laikosi beveik nuošaliai. O tuo tarpu banko užimta pozicija ekonominėj srity labai remtina, juo labiau, kad bankas kreditu remia plačią visuomenę, tuo tikslu neduodama į vienas rankas daugiau negu 800 auks. arba tiek pat vertės dolerių ar aukso rublių.

Ta proga primename, kad pajininku įsirašant pradžiai gana sumokėti 25 auksinai pajaus ir 5 auks. įrašų. Indėliai priimami pradedant 10 auksinų (arba 1 doleriu arba 5 aukso rubliais).

pqr.

*) Šion sumon įeina doleriai paskaityti po 8,86 o auksiniai rubliai po 4,60 auks.

Balsai iš sodžiaus.

I

Gana tylėti.

Visai teisingai ir pamatuotai „Życie Ludu" 21 Nr straipsnio „Mi'czenie znak zgody" gerbiamas autorius rašo, kad jau laikas dabar pradėti nuskriaustiesiems— lietuviams ir baltgudžiams — bendrą organizuotą akciją esamai dabar tvarkai Bažnyčioje taisyti.

Straipsnio g. autorius ragina užsiimti šia svarbiausia katalikų gyvenime akcija vien tik lietuvius ir baltgudžius kunigus, ypač gyvenančius Vilniuje. Tas gerai, bet aš patarčiau neužmiršti įtraukti į bendrą šį darbą kuo daugiausia katalikų veikėjų pasauliečių — be skirtumo lyties ir luomo. Dabartinis popiežius Pius XI beveik prie kiekvienos progos pabrėžia, kad šiais laikais, kada pavojus gręsia katalikų tikejimui iš prasiplatinusių atskalų pusės, ypač Lenkijoje, būtinai yra reikalingas ir pasauliečių katalikų apaštalavimas. Savo Enciklikoje „Ubi arcano Dei" taip rašo Šv. Tėvas: „pasauliečių žmonių su dvasiškija bendras darbas sudaro šiandien krikščioniško gyvenimo ir kunigiškos pasiuntinybės dalį". Taigi, remiantis Šv. Tėvo žodžiais, reikėtų Vilniuje sušaukti bendras susirinkimas šviesuomenės — lietuvių ir baltgudžių — kunigų ir pasauliečių, kuriems rūpi savo viengenčių dvasios reikalai.

Bendras lietuvių ir baltgudžių susirinkimas galės iš savo tarpo išrinkti Komisiją, kuriai ir bus pavesta surasti būdas, kaip apginti teisės, duotos paties Kristaus skelbti Dievo žodis visoms tautoms gimtąja kalba. „Eidami į pasaulį mokykite visas tautas" — štai Kristaus paliepimas. Dėja, lenkų dvasiškija, lyg kad būtų niekuomet negirdėjusi, ką yra Kristus pasakęs apie Evangelijos skelbimo žmonijai tvarką ir savotiškai elgiasi. Užuot mokyti visas tautas, ji mokina vien tik lenkų tautą; kitos tautos — lietuvių ir baltgudžių — Vilniaus arkivyskupijoje jai visai nerūpi...

Taigi, ilgai nelaukę, lietuviai ir baltgudžiai bendromis jėgomis privalo pakelti savo balsą, kad jau greičiau Vatikanas sužinotų apie nuskriaustųjų dvasinę padėtį ir galop patenkintų tikinčiųjų nelenkų dvasios reikalus.

K. P.

II.

„Apie tai, ką visi pamiršo".

Perskaitęs „Viln. Ryt." 50 Nr. p. R. Mackevičiaus straipsnį „Apie tai, ką visi pamiršo", negaliu netarti savo žodžio.

Jei paimsime liaudies mokytojo gyvenimą ir jojo veikimą sodžiuje, tai pastebėsime, kad jam trūksta tinkamo prisiruošimo kaip tik tuose dalykuose, kurie tame straipsnyje pajudinti. Mes, mokytojai, didžiumoje esame išėję arba mokytojų seminariją arba mūsų gimnaziją. Atsidūrę sodžiuje, tuojau pamatome, kad „*teatriškų*" atžvilgiu esame labai mažai pasiruošę. Imsime kad ir mūsų darželių ir ratelių populiarinimą. Juos mūsų sodžiaus jaunimas labai mėgsta ir jų mums net būtinai reikia jis pamokyti, jei nenorime sodžiuje pralaimėti. Tuo tarpu mes patys, tik ką išėję iš mokyklos, labai mažai jų mokame. O tai jau ne labai gerai ir ne laikas pačiam mokytis, kuomet privalai kitus mokyti. Aš pats, atsidūręs sodžiuje, dažnai buvau tokioje padėty ir visa sakau iš savo praktikos.

Tikrai, daugiau reikėtų susirūpinti mūsų vaidinimais, darželiais ir rateliais...

Raškinis.

KORESPONDENCIJOS.

Švenčionių apskr.

Kretonys, Švenčionių vals. Į sodžių pareina 9 egzempl. „Vilniaus Rytojaus", 4 „Jaun. Draugo", 2 „Vilniaus Šviesos" ir pora lenkiškų, kurių tarpe 1 „Życie Ludu". Laikraščių prenumeratorių skaičius rodo gyventojų susipratimą, nes beveik kiekvienam ūkininkui tenka po 1 egzempliorių. Be to dar turime du skyrius: Ūkio Ratelį ir Šv. Kazim. Dr-jos skyrius, kurie šiek tiek juda, nors galima būtų daugiau judėti, dirbant kultūrinį darbą. Ypač reikėtų krusterti Ūkio Rateliui, atėjus pavasariui, šį tą padaryti pav. geriau pieną išnaudoti, pievas tręšti, burokus sodinti ir tt. Reikia susidėjus bandyti, dirbti, nes to šiandieninės gyvenimo sąlygos reikalauja.

Sodietis.

Vielionys, Daugeliškio vals. Spalių 18 dieną vietinis Šv. Kazimiero Dr-jos skyrius ačiū E. Juršos rūpesniu suvaidino lietuvių vakarą. Programoje buvo „Dėdė parvažiavo" ir keli monologai. Sodžiaus salė buvo įtaisyta gražiai, lietuviškai, publikos pilnutėlė. Vaidinimui pasibaigus, lietuviai užtraukė savo tautos himną. Tas nepatiko mūsų parsidavėliams; taip iš Ignalinos Gimžauskas pradėjo priešintis ir policininkui liepė(?) sulaikyti, bet policininkas į tokį išgamos darbelį domės nekreipė ir netrukdė. Bet G. nenusileido ir nutilus himno žodžiams šoko prie J. visa gerkle rėkdamas: „Ja mogę z panem zkożystacia(?)". Bet jo grasinimų nieks nenusigando.

J. Garnys.

Kaltinėnai, Švenčionių apskr. Kaltinėnų miestely dar prie a. a. kun. Meštiko buvo įsteigtas lietuvių kooperatyvas, kuris pinigų kursui puolant pradėjo bankrutuoti ir buvo sulikviduotas. Bet nedaug trukus keli pajininkai įsteigė naują kooperatyvą, kurio vedėja buvo paskirta p. K. Aksminskaitė. Ji laikui bėgant išmokėjo pajininkams pajus ir kooperatyvo tapo jos nuosavybe. Bet dabar tenka patirti, kad nuo naujų metų ji išvažiuoja, nes už mažą parapijos namų dalį jai paskyrė aukštą mokesnį. Jai išvažiavus, žinoma, neliks Kaltinėnuose nei vienos lietuvių krautuvės. Todel kaltinėniškiai turi pasirūpinti įsteigti kooperatyvą, nes to nepadarius parapijos namas bus užduotas svetimtaučiui arba „broliui", o tuomet atvažiavus į bažnyčią neleis nei užeiti žmonėms žiemos metu.

Sodietis.

ŪKIO SKYRIUS.

Ką ūkininkas prieš žiemą turi atlikti?

Nors laikas jau labai vėlyvas, tačiau ligi šioliai dar turime palyginti gražų rudens orą; sausa ir saulėtos dienos. Reikia pripažinti, kad prie tokio rudens mes nelabai pripratę, nes ruduo pas mus dažniausiai būna purvinas.

Kadangi ligi šioliai buvo gražūs orai, tai ūkininkai nelabai skubinasi su kai kuriais darbais, kurie jau turėjo būti atlikti, tarytum mano, kad šiemet žiemos ir nebus. Tačiau panašus oras gali būti labai apgaulingas, nes kasdieną galima laukti šalčio ir sniego.

Pas mus ūkininkai daro tą klaidą, kad suvežę javus kuogreičiausia skubinasi juos kulti, o visus kitus darbus atideda į šalį. Tiesa, tuo metu ūkininkui būna reikalingi pinigai, kad apmokėjus mokesčius ir šiaip per vasarą padarytas skolas išlyginus. Bet jei jau ūkininkui reikalingi. pinigai, tai galėtų jų pasidaryti tiktai tiek, kiek būtinai reikalinga, bet neparduoti viso derliaus iškarto.

Kūlimas — žiemos darbas. Jei kulti javus rudenį, tai žiemą nebus kas veikti ir dirvos paliks nearta. Turėdamas daug laisvo laiko žiemą, ūkininkas be reikalo dažnai lankys turgus, tai jau sveikatai neišeis. Mat, kartą apsilankysi turguje, tai jau neiškęsi neišleidęs vieną-kitą auksiną. O auksinas prie auksino sudaro dideles sumas, kurių mūsų ūkininkai nepastebi, nes nevėda sąskaitybos.

Taigi, kol žemė neįšalusi ir duodasi arti, reikia arti. Iš rudens privalo būti išartos ne tik rugienas, bet ir vasarojienos. Prieš žiemą išarta dirva daugiau į save suima drėgmės ir bendrai pasitaiso. Gi pavasario arimas greit dirvą išdžiovina ir paskui pasėti javai blogai sudygsta ir sudygę blogai auga. Mūsų ūkininkai klysta manydami, kad vis tiek kada dirvą suarti, kad tik bus suarta. Reikia neužmiršti, kad savo laiku atliktas arimas dirvą pagerina, o suvėlintas arimas, atvirkščiai, dirvą gadina.

Toliau, daržovėms ir visiems kaupiamiesiems augalams mėšlas turi būti išvežtas ir apartas iš rudens, ypač molinėse ir prie molio dirvose. Kas panašiose dirvose iš rudens to darbo neatliks, tai gero kaupiamųjų augalų derliaus netūrės.

Pas mus ligi šiolai visur viešpatauja paprotys mėšlą išvežti kaupiamiesiems pavasarį, vis tiek ar žemė lengva, ar kieta. Todel paprastai pas mus išaugina labai gražias bulvių virkščias, bet pačios bulvės būna menkos.

Be to, prieš šalčius ūkininkai turi apsižiūrėti gerai visas trobas ir pašalinti visus trūkumus, kokie tiktai yra. Visų pirmiausia reikia apkasti gerai pamatus, apžiūrėti lubas, o taipogi stogus. Gyvulių tvartai turi būti pakankamai šilti, nes tik tada gyvuliai produktyviškiausiai sunaudoja pašarą. Jei tvartai šalti, tai daug pašaro eina gyvulių kūno šilimos palaikymui, taigi susivartoja visai ne produktingai.

Tvartų šiltumas daug pareina ne tik nuo pamatų sutvarkymo, bet taipogi nuo tvarto lubų. Gali pamatai būti ir geriausioje tvarkoje, bet jei lubos bus neatsakančiai įtaisytos ir per jas eis šaltis, tai tokie tvartai nekuomet nebus šilti. Taigi, norint turėti šiltus tvartus, reikia į lubas ne mažiau domės kreipti, kaip į pamatus.

Prieš žiemą jau ūkininkas turi pagalvoti, ar turės kuo tvartus kręsti. Jeigu šiaudų maža, tai reikia prisirauti ir prisivežti samanų, kas gyvena arčiau prie miškų. Kas turi durpžemių, tai ir juos galima vartoti tvartams krėsti: Tvartams krėsti vartojama sausus durpžemius (torfas). Be to; tvartus krėsti galima medžių lapais, spygliais ir t.t. Nors visokie lapai kaipo pakraikė mažesnę turi vertę, nes daug savyje turi smalinės medžiagos ir todel sunkiai pūsta, bet vis delto ir juos geriau suvartoti tvartų krėtimui, negu gyvulius laikyti purvyne.

Toliau, reikia tikėtis, kad už dienos-kitos prasidės šalčiai, o kartu užsibaigs visi laukų darbai. Tada ūkininkas turi pasirūpinti savo įrankiais, kad per žiemą jie gerai išsilaikytų ir negestų. Visų pirmiausia ūkyje turi būti tam tikras patalpis, kur ūkio įrankius galima būtų laikyti ne tik žiemos metu, bet ir vasarą, kuomet jų nevartojama. Lauke laikyti negera, nes tada įrankiai nuo drėgmės greit rūdija ir genda. Jeigu tam tikros trobos laikyti įrankiams nėra, tai reikia įtaisyti tokia vieta bent prie esamų trobų, pavyzdžiui, prie kluono. Vieta ūkio įrankiams turi būti tokia, kad negalėtų patekti lietus ir sniegas, nes nuo drėgmės genda netik geležinės įrankių dalys, bet ir medinės.

Taigi rudenį, kada jau lauko darbai pabaigti, visus ūkio įrankius ir mašinas apvalo nuo dulkių ir purvo, ištepa ir viską gerai apžiūri. Kad geležinės ir medinės ūkio mašinų ir įrankių dalys žiemos metu nuo sausumos arba drėgmės nesigadintų, tai reikia geležines dalis ištepti kuriais nors taukais, o medines dalis, tose vietose, kur nudilinti arba atšokę dažai, reikia ištepti kuriais nors aliejiniais dažais. Noragai, palyčios, peiliai ir kitos piaunamosios poliruotos plūgų, kultivatorių ir kitų ūkio mašinų ir įrankių dalys reikia patepti tepalu, padarytu iš taukų vienos dalies ir dviejų dalių kreidos. Jei nėra nė taukų, nė kreidos, tai tas dalis yra bent kalkėmis išbaltinti. Paskui pavasarį, prieš įrankių vartojimą, tepalą švariai nuplaujama žibalu.

Įvairūs patarimai.

Kaip apseiti su lempomis.

Žibalo lempas, kad jos gerai degtų, reikia laikyti labai švariai. Jas reikia valyti mažiausia kas dvi savaites. Kad šviesiau degtų, reikia dėti į žibalą truputį druskos. Druska sutraukia drėgmę iš žibalo. Naujus dagtis (knatus) reikia pirma išmirkyti acte, išdžiovinti ir tik tada dėti lempon. Dagtų nereikia apipiaustyti, bet tik nutrinti.

Kaip pažinti dėslios vištos.

Pavasarį, nuo kovo iki gegužės mėn., kada vištos deda daug kiaušinių, pažinti dėslias vištas, žinoma, nesunku. Kitas dalykas nustatyti vištų dėslumą be ypatingų prietaisų kitu metų laiku.

Pirmutinė dėslumo sąlyga — višta turi būti sveika. Sveikas vištas galima pažinti iš išorinės išvaizdos: jų plunksnos būna lygios, nepasišiaušusios, skiauturė minkšta ir raudona. Riebi, taigi ir nedėsli višta turi paprastai kietas dėtis. Geros, dėslios vištos turi minkštas dėtis. Liesa višta, atsižvelgiant į savo didumą, būna per lengva. Jeigu vištos skiauturė pamėlynavus, reikia netvarkoje skilvis ir virškinimas. Nuo to vištos pagydomos minkštu lesalu arba sierarūkščia magnezija, kuri duodama su vandeniu vidurių paliuosavimui. Jeigu visos vištos tunka arba liesėja, arba pamėlynuoja skiauturės, reikia pakeisti maistą. Atskirais atsitikimais tokias vištas geriausia parduoti.

Vezdint vištas, reikia visuomet patikrinti, ar abu dėčių kaulai yra pakankamame atstume nuo vienas kito (bent pusantro iki dviejų pirštų pločio). Vištos, kurių dėtys siauresnės, nededa.

Bendri požymiai, kada vištos nededa: 1) kada jų skiauturės nublukusios ir kietos; 2) kada vištos labai liesos ir nelesa; 3) kada vištos per riebios ir jų dėtys kietos; 4) kada dėčių kaulai yra tik per vieną pirštą vienas nuo kito; 5) kada mėšlinė, akių skruostai, ausys ir snapas būna tamsiai geltonos spalvos. Vištos, kurios anksti pradeda mesti plunksnas, taip pat nepasižymi dėslumu.

Klausimai ir atsakymai.

Klausimas. Ar bankas suteiktų paskolą, kad galėčiau pradėti mokintis amato mokykloje? Esu mažametis, bet atsakomybę gali imti tėvai. *Vanilliukas.*

Atsakymas. Tokiais reikalais prašome kreiptis į Lietuvių Labdarybės Draugiją Vilniuje (Wielka 12). Paskolą galėtų gauti tik tėvas paprastu būdu.

Nepriklausomoj Lietuvoj.

Lietuvos Prezidento rinkimai.

Nesenai Nepr. Lietuvos prezidentas p. A. Smetona pareiškė. kad kitais 1930 metais kovo mėnesį Lietuvoje įvyks Valstybės prezidento rinkimai. Prezidentą rinks visa tauta. Šie rinkimai įvyks remiantis naujuoju įstatymu, kuris šiuo metu baigiamas svarsti Valstybės Taryboje.

Del prof. A. Voldemaro sugrįžimo.

Lietuvos spaudoj vėl pasirodė žinių apie prof. Voldemaro sugrįžimą Universitetan. „Rytas" rašo, kad prof. Voldemaras žadąs įteikti Universiteto senatui antrą prašymą leisti jam skaityti paskaitas. Laikraštis spėja, kad šiuo žygiu senatas Voldemaro prašymą patenkinsiąs. Kartu „Liet. Aide" pasirodė šituo klausimu pasikalbėjimas su humanitarinių mokslų fakulteto dekanu prof. V. Krėvė-Mickevičiumi, kuris pareiškė, jog senatas atsakęs neigiamai prof. Voldemarui todel, kad jis buvo įteikęs ne prašymą, bet pareiškimą, del kurio prašė senatą padaryti nutarimą, kad prof. Voldemaras nebuvęs išstojęs iš Universiteto. Tokio nutarimo senatas padaryti negalėjęs.

Tačiau, padavus prof. Voldemarui formalų prašymą, jis būsiąs priimtas dėstyti senovės istoriją.

Laukiama Plečkaičio ir jo sėbrų byla.

Gaunamomis žiniomis šio mėnesio gale vokiečių apygardos teismas nagrinės Insterburge garsaus Jeronimo Plečkaičio ir kelių kitų plečkaitininkų bylą, kurioje jie kaltinami vokiečių valdžios už slaptą sprogstamosios medžiagos laikymą. Į teismo bylą vyksta visų Lietuvos laikraščių atstovai.

Plečkaitininkas žydas.

Panevėžio karo teismas nubaudė sunkiaisiais darbais visam gyvenimui žydą Kichiną už priklausymą prie plečkaitininkų organizacijos.

Lietuvos Universiteto reforma.

Laikraščiai praneša, kad Lietuvos universiteto reformos projektas jau paruoštas. Universiteto senatas pavedė paruošti projektą komisijai, susidedančiai iš trijų narių: prorekt. prof. Čėsnio, hum. fak. dekano prof. Krėvės-Mickevičiaus ir prof. Vac. Biržiškos. Komisija dirbo glaudžiame kontakte su vyriausybe. Tą projektą senatas apsvarstė ir priėmė su nežymiomis pataisomis. Buvo sudaryta redakcinė komisija iš dviejų narių: p. Krėvės-Mickevičiaus ir p. Skardžiaus kalbai išlyginti. Nesenai projektas senato galutinai priimtas ir šiomis dienomis bus įteiktas vyriausybei.

Gydytojų susivažiavimas.

Lapkričio 7 d. pasibaigė Kaune valdiškųjų gydytojų susivažiavimas. Susivažiavime dalyvavo 70 gydytojų. Pageidauta glaudesnio valdžios ir savivaldybių gydytojų bendradarbiavimo. Stinga dar apie 2000 lovų, užkrečiamųjų ligų barakų, sanitarinių automobilių. Nėra dar gydytojų veikime vienodamo. Daug kalbėta apie beturčių gydymą. Sumanyta sustatyti gydytojų veikimo statutas. Visokiems gydytojų reikalams aptarti išrinkta komisija iš daktaro Bagdono, Bartkevičiaus, Kriščiūno ir Vileišio.

D-ro V. Kudirkos pagerbimas.

Bublelio valsčiaus mokytojai sumanė garsaus mūsų rašytojo Kudirkos 30 metų sukaktuves lapkričio 16 d. pagerbti, įsteigiant Naumiestyje d-ro Vinco Kudirkos vardu skaityklą ir kviesti aplinkinius mokytojus prie to darbo prisidėti. Manoma, kad tokia skaitykla suvienys lietuvius mokytojus ir paskatins juos bendromis jėgomis darbuotis tėvynės labui. Imdami sau pavyzdžiu d-ro V. Kudirkos darbą, pasišventimą, pasiryžimą ir ištvermę, mokytojai galės nuveikti daug naudingo darbo. Kai išvien visi dirbsime, tada tik tikrai pagerbsime mūsų tautos himno poetą. Jis taip troško, kad lietuvių tarpe vienybė žydėtų.

Vytauto D. jubiliejus ir žydai.

Vyriausias Lietuvos rabinas A. B. Šapiro tarp kita ko tuo reikalu taip rabinams rašo: „Vytauto Didžiojo vardas žydų istorijoje įrašytas auksinėmis raidėmis. Žydai su giliausiu dėkingumu pamena labai širdingą Vytauto Didžiojo elgesį su Lietuvos žydais ir tas dideles privilegijas, kurias Vytautas jiems buvo suteikęs ir kurio pavyzdį sekė ir kiti Lietuvos kunigaikščiai ir karaliai. Visi mes dalyvausime jo kometituose. Aukokime gera širdimi ir gausia ranka Vytauto Fondui. Parodykime savo dėkingumą Didžiojo Kunigaikščio Vytauto atminimui".

Trumpai apie viską.

— Naujas Auganistano valdytojas Nadir Chanas pasisakė, kad šalį europeizuos, tik iš lėto. Auganistanas nesidės nei su Sovietais nei su Anglija, kurių interesai kryžiuojasi Azijoje.

— Kinijos vyriausybė sumušė sukilusius generolus ir tikisi greitu laiku padaryti sukilimui galą.

— Sovietai sušaudė generolą Pokrovskį ir 4 karininkus; jie buvo kaltinami, kaip visados, kaipo kontr revoliucininkai.

— N. Lietuvoje 1930 m. įvyks visuotinis gyventojų surašinėjimas.

— Rusijos viršūnėse vis nėra ramumo, komunistų didikai vienas su kitu piaunasi. Dabar pašalintas žinomas komunistų vadas Bucharinas.

— Amerikos prezidentas Huveris, minėdamas didžiojo karo paliaubas, pažymėjo, kad pasaulis vis labiau trokšta taikos. Amerika linkusi palaikyti Pasaulinį Tribunolą. Karo metu laivai su valgiu turi būti sulyginti su sanatarijos laivais, kad moterys ir vaikai nebūtų verčiami badauti. Matome, kad Huveris neslepia, jog karų išvengti sunku, tik norėtų juos žmoniškesniais padaryti.

VIETOS KRONIKA.

Jaunuomenės auklėjimas.

Centro Komitetas lapkričio 11 d. dar kartą svarstė klausimą, ar leisti globojamąją jaunuomenę į kinematografus. Nutarta rečiau leisti ir vedėjų priežiūroje, kad būtų tinkamos jaunuomenei filmos ir, kad tai netrukdytų mokiniams darbo.

Leista dvi mokyklos.

Lapkričio 13 d. „Rytas" gavo koncesijas Lydos apskrities mokykloms: Pelesoje ir Pavalakėje. Mokytojos p-lė Nedzveckaitė ir p-lė Vilčinskaitė patvirtintos. *Prašymai buvę paduoti pavasarį.*

Lietuvių studentų Sąjungos susirinkimas.

Pereitą sekmadienį įvyko metinis Lietuvių studentų Sąjungos susirinkimas. Liko išrinkta naujiems metams valdyba, kurion pateko: V. Martinkėnas, O. Palevičiūtė, M. Mikailaitė, J. Gaivenis ir A. Juškevičius.

Kada išduos liūdymus.

1927 m. rudenį, prieš uždarant lenkų valdžiai Lietuvių Mokytojų Seminariją, 9 minėtos seminarijos V kurso mokiniai išlaikė pilnus egzaminus mokytojo kvalifikacijai įgyti prie kuratorijos komisijos. Jokių liūdymų iki šiol minėtiems abiturijentams neišdavė. Kai kurie jų pakliuvę lenkų kariuomenėn stengėsi pripažinti jiems pusantrų metų tarnybą, kaipo baigusiems vidurinį mokslą. Bet be pasėkų. Karo valdžiai užklausus Kuratoriją del tų liūdymų, buvo gautas atsakymas, kad jie bus išduoti. Tik kada? O tuo tarpu minėti abiturijentai neturėdami liūdymų turi tarnauti, kaipo paprasti kareiviai.

Ar nevertėtų tos bylos perduoti Vyriausiam Administracijos Tribunolui? Suinteresuotieji asmens turėtų rimtai pagalvoti.

Tėvų Komitetas.

Šį sekmadienį lapkričio 17 d. Vytauto Didžiojo gimnazijos bute bus tos gimnazijos moksleivių Tėvų Komiteto valdybos posėdis; valdybos nariai prašomi atvykti paskirtu laiku (5 val. v.).

Gudai reikalauja gudiškų pamaldų.

Paskutiniu metu Pinsko diecezijoj daugelis gudiškų parapijų įteikė Pinsko vyskupui prašymus, kuriuose reikalaujama bažnyčiose įvesti gudų kalba pamaldas.

Gudų ir rusų kalbos lektoratai Vilniaus universitete.

Spauda praneša, kad artimiausiu laiku žada būti įsteigta Vilniaus lenkų universitete gudų ir rusų kalbų lektoratai.

Ne „invazija" kalta, bet skurdas.

Tūlas p. Czarnecki's „Słowo" Nr. 260, rašydamas apie Vilniaus knygynus, pabrėždamas mini, kad daug pakenkusi knygynų vystymuisi bolševikų atėjimas ir „lietuvių invazija".

Naujas lenkų publicistų kvailybės požymis. Juk lenkų knygynai subankrutavo ir liko išlicituoti ne lietuvių „invazijos" laikais, bet 1929 metais. Ar tas p. Czarneckiams nežinoma?

Nauja provokacija.

Endekų organe „Dz. Wil." Nr. 260 tūlas provokatorius, pasislėpęs po slapyvarde „Miejscowy", rašo iš Rodunės apylinkės korespondenciją, vadindamas lietuvius mokytojus ir vietos gyventojus lietuvius „Kauno agentais". „Miejscowo" korespondencija yra gryniausia provokacija, o juo labiau, kai po ta slapyvarde slepiasi zoologinis šovinistas, kuris jau nuo kelių metų varo šlykščiausią provokaciją prieš lietuvius, terorizuodamas juos visokiais neleistinais būdais.

Lietuvių Šv. Kazimiero D-jos skaitykla.

Kaip jau visiems žinoma, Lietuvių Šv. Kazimiero Dr-ja yra atidariusi Vilniuje pirmą lietuvišką skaityklą. Dabar susidomėjimas skaitykla yra nemažas: lankytojų skaičius kasdien didėja. Tačiau skaityklos knygų kiekis, del stokos lėšų, sunku padidinti. Del to Liet. Šv. Kazim. Dr-ja prašo narius ir simpatikus aukoti skaityklai knygas, žurnalus, laikraščius ir siųsti šiuo adresu: Vilnius, Didžioji (Wielka) 12—1, L. Šv. Kazimiero Dr-ja.

Sekvestratoriai vagia.

Nesenai Vilniaus magistrato sekvestratorius Kochanovskis prisisavinęs 5000 iš žmonių surinktų pinigų išdūmė niekieno nesulaikytas. Dabar vėl šiomis dienomis Naujos Vileikos magistrato sekvestratorius A. Giedrojć su geroka pinigų suma irgi prapuolė be žinios.

Bedarbių skaičius greit auga.

Artinantis žiemai, mieste pastebiama kas kartas daugiau bedarbių, o juo labiau, kai visi kanalizacijos darbai žiemos metu bus uždaryta. Taip pavyzdžiui pereitą savaitę Vilniuje bedarbių skaičius padidėjo 560 asmenimis.

Sodiečių delegacija.

Lapkričio 13 d. Daugeliškio sodiečių delegacija buvo lietuvių privatinių mokyklų reikalais apsilankiusi pas Vilniaus apygardos kuratorių, Vilniaus vaivadijoje ir, negavę ten teigiamo atsakymo, sugrįžo namo, pasiryžę savo mokyklas ir mylimuosius mokytojus ginti.

Plečkaitis ginasi.

Vokiečių laikraščiai paskelbė Plečkaičio laišką iš Įsrutės kalėjimo. Tame laiškė Plečkaitis išsigina, kad Voldemaro nenorėjęs užmušti ir kad lenkai jo prie to nekalbinę.

Lietuvių Klubo rengiamos pramogos

Mums praneša, kad *šestadienį 16 š. m.* Lietuvių klubas rengia savo bute (Daminykonų g. Nr. 12) šokių ir žaidimų vakarą. Pradžia 9 val. v. Įėjimas nariams ir jų rekomenduojamiems svečiams. Atskirų pakvietimų siunčiama nebus.

Sekmadienį 17 š. m. Šv. Mikalojaus salėje rengia muzikos paskaitą ir koncertą, dalyvaujant prof. Galkauskiu, V. D. G. moksleivių chorui ir muzikams. Pradžia 4 v. p. p. Įėjimas nemokamas.

Įvairenybės.

Šis tas apie provokatorius.

Rusijoje, galingam carui viešpataujant, šis visus ir visa spaudė. Atvirai jam priešintis nebuvo galimybės. Todel pradėjo veikti slaptos organizacijos, kurios ryžosi sukelti Rusijoje revoliuciją ir tokiu būdu nuversti carą. Slaptųjų organizacijų centrai dažniausia buvo užsienyje ir iš ten tvarkė visą revoliucinį judėjimą. Jos padarė daug pasikėsinimų prieš valdžios atstovus ir daug jų nudėjo. Nuo jų rankos žūdavo ir galingi carai, ir ministeriai, ir paprasti policininkai. Tačiau daug žūdavo ir pasikėsintojų (teroristų); pakliuvusius į valdžios rankas laukdavo baisiausi kankinimai ir dažniausia mirties bausmė.

Slaptųjų organizacijų nariai buvo drausmingi, susiklausę. Savo žygius ruošdavo didžiausioje paslaptyje, o vienok valdžia dažnai žinodavo apie sumanytus jų puolimus: valdžiai pranešdavo apie tai tų pačių organizacijų nariai; tokius vadina *provokatoriais*. Juos organizacijos smarkiai bausdavo, jei savo tarpe susekdavo. Geriausiu provokatorių sekiotoju buvo Burcevas; jis sugebėdavo nutraukti kaukes didžiausiems ir apsukriausiems provokatoriams. Burcevas sugavo ir įrodė, kad savo laiku veikliausias socialistų teroristas Azefas, kuris sumanė, suruošė ir įvykdė pasikėsinimą Maskvoje net prieš didįjį kunigaikštį Sergeją, yra kartu ir provokatorius: jis sumanydavo pavojingus pasikėsinimus ir kartu pranešdavo apie juos rusų policijai. Azefo istorija tik įrodo, koks buvo moralis supuvimas abiejose kovojančiose pusėse. Panašiai yra ir su žinomais plečkaitininkais; tik apie juos kalbant nereikia užmiršti, kad jie kartu tarnauja aršiausiems lietuvių tautos priešams.

Ir dabar provokatorius dažniausia vadina *azefais*, jų laimingus sekiotojus— *burcevais*. Jų vainikų pavydi ne vienas panašių organizacijų narys.

Redakcijos atsakymai.

P. Uodui. Labai nudžiugome, kad Tamstos trokštate vienybės ir už ją stovite. Ir mes pilnai sutinkame, kad mums geriausiai būtų, jeigu nebūtų mūsų tarpe visokių partijų: skirstytis šiame krašte negalima, nes pralaimėsime. Tamsta korespondencijoje nepaduodi jokių faktų ir todel netilps. Be to, bijome vėl kokių nors painiavų.

P. Raului. „Laikas jau" patalpinome, tik tą numerį sukonfiskavo. „Vai tu, girele!" patalpinsime prie progos. Širdingai ačiū.

Leidėjas ir Atsak. Redaktorius Julius Navikas

„RUCH" Spaustuvė. Totorių g.